

آئین تکم گردانی

تکم خوانی آیینی است به قدمت نوروز و یادگاری از آداب و رسوم نوروز که همواره در سرزمین آذربایجان به عنوان آیینی ماندگار و منحصر به فرد مورد توجه مردم بوده و با روش مخصوص توسط تکم گردانها به اجرا گذاشته می شده است. این آیین سالیان دراز با آداب و رسوم کهن مردم آذربایجان و بویژه استان اردبیل عجین بوده و همه ساله با فرا رسیدن عید نوروز، مردم به انتظار تکمچی می نشستند و انتظار داشتند که تکم چی، سمبل نشاط بهاری، آنها را برای استقبال از بهار آماده سازد. تکم چی ها از سال ها پیش در ایام یک یا دو هفته مانده به سال نو، درهای خانه ها را زده و بلافاصله با باز شدن در منازل با به حرکت در آوردن تکم، اشعار خود ساخته خود را با آواز و ضرب آهنگ تکم نجوا و شادی و شور و شعف را به خانه های مردم هدیه می کردند. هنگامی که برف در سینه ساوالان آب شده و به صورت رودها در سرزمین پهناور آذربایجان جاری می شود صدای تکم و تکم چی ها نیز در شهر و روستا می پیچید که با زبان شیرین و آهنگین خود به مردم نوید آمدن بهار را می دهند و خلق را برای پاک کردن کینه از دل ها و گرد و غبار از خانه هایشان دعوت می کنند. تکم یک عروسک چوبی سنتی است، واژه تکم Takam از دو بخش **تکه** و **م** تشکیل شده است. تکه در زبان ترکی به معنی بز نر قوی هیکل که همیشه در راس گله حرکت می کند و گله را به چراگاه و محل های معین هدایت می کند **م** ضمیر ملکی دوم شخص مفرد است و تکم در واقع به معنی **بزن من** است. به کسی که تکم را می رقصاند **تکم چی** می گویند که اشعار مخصوص تکم را با آهنگی خاص می خواند. اشعار تکم در چند آهنگ که خاص تکم بوده خوانده می شود. تکم عروسکی است چوبین که روی آن را با مخمل یا پارچه هایی به رنگ قرمز می پوشانند و روی این پارچه را با پولک، زنگوله، سکه و نیز پارچه های الوان و حتی آیینه تزیین می کنند. هر یک از تزیینات تکم علت و فلسفه ای داشته است، مثلا زنگوله و سکه برای ایجاد سر و صدای بیشتر بوده تا مردم را از داخل خانه ها به کوچه ها و دم در خانه ها بکشاند. از سوی دیگر یک ضرباهنگ برای حرکت تکم بوجود می آورد، این که به دو طرف عروسک (طرفین شکم عروسک) آیینه نصب می کردند. به این دلیل بود که تکم خبر فرارسیدن سال نو را به مردم می داد و با خود آئینه ای به رسم روشنائی و صفا داشت. این که در ساخت تکم همیشه از رنگ قرمز برای پوشاندن بدنه اصلی استفاده می کردند شاید به این دلیل بوده که در آذربایجان قدیم لباس و توری سر و روی عروس به رنگ قرمز بوده و خواسته اند تکم نیز مثل هر عروسی مظهر شادی و خوشی باشد. تکم گردانی جزو حرفه های هنری بوده که نسل به نسل و از پدر به پسر می رسیده و اشعار تکم نیز سینه به سینه منتقل شده است. تکم عروسکی بود به شکل بز که بر سر چوب گردی سوار می شد، این بز روی یک صفحه چهار گوش یا گرد که سوراخی در وسط داشت قرار می گرفت که چوب پایه آن از سوراخ وسط صفحه می گذشت. تکم چی چوب را بدست می گرفت و تکم را روی صفحه چوبی به حرکت در می آورد و متناسب با حرکات آن اشعاری را به آواز می خواند، سر و صدای زنگوله و خوردن تکم بر صفحه چوبی نوعی ریتم و آهنگ برای آواز تکم چی بوجود می آورد. در اشعار تکم چی فقط از فرارسیدن نوروز و تبریک سال نو سخن نرفته بلکه به موارد مذهبی و موارد انتقادی، اجتماعی نیز اشاره شده است. در اشعار تکم به مسائل روستایی و شهری و آداب و رسوم مردم نیز اشاراتی می شود. تکم چی به در هر خانه ای که می رفت و شعر می خواند، صاحب خانه به تناسب وضعیت مالی و امکانات خود چیزی به عنوان شاباش، خلعت و انعام به او می داد که البته تکم چی نیز لزوم دادن انعام را یاد آور می شد. این عکس ها از آئین تکم گردانی و تکم خوانی تهیه شده است.

